

**ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**

УДК 65.011.14

**ВПЛИВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ДУХОВНИЙ СВІТ ЛЮДИНИ**

**А. О. Гарань, А. А. Сокол**

студенти 2 курсу, група АМ-21, навчально-науковий інститут будівництва та архітектури  
Науковий керівник – к.філос.н., доцент С. М. Гуменюк

*Національний університет водного господарства та природокористування,  
м. Рівне, Україна*

**У статті окреслено спробу визначити вплив професії на моральні цінності людини, а також дослідити духовні якості людини через професію та вплив оточення на діяльність людини. Підкреслено залежність людини від навколишнього та професійного середовища.**

**Ключові слова:** професія, морально-духовні цінності, духовний світ людини, самовдосконалення.

**В статье очерчена попытка определить влияние профессии на нравственные ценности человека, а также исследовать духовные качества человека через профессию и влияние окружения на деятельность человека. Подчеркнуто зависимость человека от окружающей и профессиональной среды.**

**Ключевые слова:** профессия, морально-духовные ценности, духовной мир человека, самосовершенствование.

**The article outlines an attempt to determine the influence of the profession on the moral values of a person, as well as an attempt to investigate the spiritual qualities of a person through the profession and the influence of the environment on human activities. The dependence of a person on the environment and professional environment is emphasized.**

**Keywords:** profession, moral and spiritual values, the spiritual world of a person, self-improvement.

Людина, особливо в роки юності, усе частіше задумується над життєвим шляхом, прагне ставитися до самої себе свідомо, розвиватися, самоудосконалюватися. Цей процес піднесення людини один з філософів назвав «людським самобудівництвом» [1]. Об'єкт цього будівництва – насамперед духовний світ людини. Тоді ж, у юні роки, людина обирає собі професію і її вибір вносить певні корективи як у духовний світ особистості, так і скеровує у певному напрямку все її життя.

**Метою статті є** дослідити взаємозв'язок професійної діяльності людини та її духовного світу у контексті вільного вибору професії, впливу концепції «технічної людини» та прагненні людини до самовдосконалення.

**В умовах інформаційного суспільства** світ змінюється за лічені секунди, змінюється шкала ціннісних настанов та пріоритетів, змінюються духовні пошуки суспільства, а нас цікавитиме, насамперед, вплив вибору професії на людину. Яким чином вибір професії впливає на духовний світ людини, чи, можливо професія має лише другорядну роль у людському житті? Цю тему вивчали такі відомі дослідники, як Е. Фромм, М. Й. Боришевський, Л. І. Пилипенко, О. І. Пенькова та ін.

**Над цією ж проблемою** працювало багато видатних зарубіжних та вітчизняних мислителів і науковців минулого. У вітчизняній філософській літературі функціонування культури у суспільстві всебічно розкрито у діяльній концепції, яка розглядається у декількох варіантах: одні дослідники у змісті культури на передній план висувають її «технологічний контекст», інші – способи людської діяльності. Серед них варто згадати таких як В. Давидович, Ю. Жданов, Е. Маркарян, З. Файнбург та інші [2].

Сучасні дослідники підкреслюють, що у сучасному духовному просторі триває змагання за орієнтири світоглядних пошуків сучасної людини, а надто – молоді людини, за її ціннісні пріоритети. Причому, часто сучасна людина відчуває дезорієнтованість, розпорошеність сил, які конче потрібні для формування життєвої позиції та для правильного вибору ціннісної платформи старту самостійного життя [3, С. 129]. Адже саме у молодому віці людина обирає собі професію, з якою пов'язує надії та сподівання на все своє подальше життя.

Чимало дослідників, серед яких Е. Баллер, Н. Злобін, М. Каган, В. Межуєв та інші тлумачать культуру як спосіб особистісного становлення, реалізації творчих можливостей людини. Наприклад, М. Каган розглядає культуру як буття, створюване людиною у процесі діяльності і таке, що творить саму людину у всім розмаїтті її проявів [4].

**Отже, нас цікавитиме,** насамперед, духовний світ людини, адже духовність – це особливий, індивідуальний, неповторний світ, і саме він визначає як моральні, так і професійні аспекти людського життя. Спробуємо визначити вплив професії на моральні цінності людини, а також дослідити духовні якості людини через професію. Основою формування духовного світу особи є зміст суспільної свідомості. Тому, з точки зору змістовної характеристики духовного світу, він містить у собі всі рівні і структурні елементи суспільної свідомості, всі основні особливості духовного життя. Однак духовний світ особи – це не просто частка суспільної свідомості. Це відносно самостійна система зі специфічною внутрішньою структурою і способами функціонування [2].

Е. Фром переконаний у тому, що кожний крок, спрямований на індивідуалізацію особистості, має супроводжуватися відповідним ростом особистості. Отже за висновками Е. Фрома духовність людини передбачає ще один аспект прояву власне людського в людині – індивідуалізацію. Процес індивідуалізації може трактуватися як процес розвитку та збагачення особистості людини та її власного. Інакше кажучи, процес індивідуалізації завжди супроводжується процесом ієрархізації особистості, що проявляється у прагненні індивіда до загальнолюдських ідеалів і пошуку наскрізного життєвого сенсу. Необхідно зберегти зв'язок індивідуалізованої людини зі світом через посередництво «активної солідарності з іншими людьми» [1, С. 56].

**Спробуємо описати** хід наших роздумів щодо окресленої проблематики – відповідності духовного світу людини обраній професії. По-перше, розглядати професію можна з різних кутів, але її вплив на наше життя навіть у період її вибору не викликає ніяких сумнівів. Професія впливає на нас як в фізіологічному, так і в емоційному вимірах. Відома залежність людини від її фізіологічного і нервово-емоційного стану характеру, психічних переживань. Професію можна розглядати як певну дію. На будь-яку нашу емоцію (стимул) відбувається певна дія (реакція). Наприклад, просто усмішка може викликати радість, а сидіння в незручній позі роздратування і злість. Отже, дія визначає наш стан як фізіологічний, так і емоційний. Причому професійна діяльність може бути багаторазовими повтореннями однієї і тієї ж дії, тому, відповідними будуть різні реакції. Тобто такий вплив професії на стан людини легко простежити. Її трансформаційна роль величезна. Професія – це тривале заняття людини і набір певних дій, що виконуються щоденно. Якщо ж всяка дія впливає на поведінку, фізичний і емоційний стан виконавця, то така схема, насамперед, відноситься саме до професійної дії, яка багато разів повторюється.

Наприклад, рівень професійної самосвідомості юриста є сформованою системою потреб та здібностей, яка уможлиблює його соціокультурне самовизначення і творчу самоорганізацію у життєвих і професійних ситуаціях. Хоча професійна культура юриста і його професійна правосвідомість не є сумарною кількістю різновидів культур. Мова йде, насамперед, про особливе якісне присвоєння особою юристом здобутків загальнолюдської та національної культур [5, С. 61]. Загалом професійна культура юриста формується і стає можливою лише за умови наявності таких видів духовної культури особистості, як національна, політична, моральна, правова, психологічна, естетична тощо.

Також постає питання, чи зможе людина існувати без соціуму? Очевидно, що ні. Професія потребує налагодити певні зв'язки, які у свою чергу будуть забезпечувати обмін інформацією, спілкування тощо.

По-друге, якщо торкатися професії як вибору індивідуума, то можна сказати, про систему мотивів особистості двох фундаментальних потреб; ідеальної потреби пізнання й соціальної потреби жити, діяти для інших.

В ХХІ столітті ми спостерігаємо, на жаль, що не кожен може робити добрі справи для когось без фінансового зацікавлення, адже, суспільство ставить нас в такі умови, де конкуренція та намагання втриматися на гребені хвилі достатку, витісняють честь та чесність на задній план людських стосунків. Як корозія псує метал, так бажання легких прибутків псують одвічні ціннісні орієнтири людини, розхилюють її духовний стрижень, «заземлюють» межі духовності. Ми спостерігаємо як певні бюро обирають своєю стратегією таку, кінцевою метою якої є не користь суспільства, а можливість власного фінансового забезпечення.

По-третє, на основі нових суспільних умов під впливом буржуазного індустріалізму формується новий соціальний тип людини Homo Faber – «людина економічна», «людина технічна». Ще відомий мислитель ХХ ст. Ерік Фромм вбачав головну загрозу людської духовності саме з боку «ринкової орієнтації». Капіталістичну економіку засновано на свободі ринку і приватизації комерціалізує все суспільство. Тому виходить, що це все впливає на вибір професії. Наслідком цього стає відчуження людини, втрата нею своєї гуманістичної сутності. Людина перетворюється, – за словами того ж Е. Фромма, – «в служачий економічної машини інструмент, которий заботится об эффективности и успехе, а не о счастье и развитии души» [2, С. 208].

По-четверте, роль професії в житті людини легко оцінити як одну з найважливіших. Професія кожної людини змінює її душу і тіло. Від характеру професії людини в значній мірі залежить характер ідеології, духовного багажу, етики, симпатій і антипатій, смаків і звичок, і всього світогляду. Крім того, професія може стати стрижнем життя людини. Стільки людей навколо нас присвячують все своє життя професії, пришвидчуючи прогрес або допомагаючи іншим людям. Справді, кожна людина шліфується своєю професією, при цьому залишаючись неповторною одиницею людського суспільства.

По-п'яте, свобода вибору професії, яка в наш час стала буденним явищем, це привілей, доступний тільки сучасному суспільству. Ще сто п'ятдесят років тому все вирішували традиції: чоловік займався тим, чим займалися його предки, жінки, як правило, не займали керівних посад. Наш сучасник самостійно приймає рішення, ким бути. Звісно, на вибір впливає безліч чинників (думка батьків і друзів, соціальне положення, стан ринку праці, випадок), але останнє слово, звичайно, залишається за молодою людиною. Саме виразне усвідомлення того, що молода людина вибрала професію сама, а не з примусу, дуже важливий важіль для нормального формування особистості.

По-шосте, не кожна людина прагне вдосконалюватися, шукати себе. Іноді обравши професію люди працюють, не прагнучи самовдосконалюватись. Але цей мінус не дає змоги отримувати задоволення від професії. Отже, людина не завжди використовує свій духовний потенціал.

По-сьоме, не кожна людина прагне до пізнання. Нині з'являється багато людей здатних до деградації.

По-восьме, професія залишає незгладимий слід і у психології людини. Як і при фізичному професійному відборі, психологічний відбір проходить в професії механічно. Ряд професій вимагає для задовільного виконання певних психічних властивостей від своїх членів. Наприклад, вразлива людина навряд чи зможе стати хорошим патологоанатомом, а чесний – успішним чиновником, гемофілік – професійним хірургом і т. д.

Також, ми можемо навести приклад із життя, а саме історію нашої сучасниці, яка працювала на фірмі, що займається дизайн-проектами. На жаль, вона не отримувала жодного заохочення від головної дирекції фірми. Більше того, добре виконана робота ніколи не була високо оцінена. Колектив також мав пасивну позицію і не був зацікавлений у спілкуванні та підтримці молодого спеціаліста, отже, цей фаховий досвід не приніс позитиву ні для розвитку кар'єри, ні морально-духовної насолоди. Але молода дизайнерка не побоялась змінити своє життя, адже наша робота, більшою мірою, це і є наше життя. Тому, змінивши оточення у професійній діяльності, вона почала отримувати ту моральну підтримку, яка додає кожного дня наснаги для розвитку і допомагає йти далі, незважаючи на перешкоди.

Отже, якщо людина не буде прагнути до самовдосконалення, то користі ніхто не отримає, і сама ж людина тоді наражає себе на небезпеку деградації. Різні компанії та їх представники сьогодні часто нездатні подолати різноманітні кризові явища у своєму житті, а тому загострюється інтерес до людини духовної, яка по-новому ставиться до цих проблем. Наголошуючи на важливій ролі духовних цінностей та ідеалів, робимо висновок про потребу особистості звіряти свій професійний вектор з моральною відповідальністю, адже це допоможе нам уникнути глобальної катастрофи. Щоб мати певний розвиток потрібно починати змінювати себе, адже удосконаливши себе, ми удосконалимо свою професію і частину сучасного світу.

В цілому, поняття «духовне життя людей», що охоплює багатство людських почуттів і досягнень розуму, поєднує як засвоєння накопичених духовних цінностей, так і творче створення нових. Духовність налаштовує людину на гуманістичні ціннісні орієнтири, високу моральну свідомість, душевність, дружелюбність, чесність та позитив у відносинах між людьми. Деякі дослідники характеризують духовність як морально зорієнтовані волю і розум людини. Відзначається, що духовне характеризує і практику, а не тільки свідомість.

**Отож, духовний чинник** у професійному аспекті є необхідною передумовою, одним зі шляхів формування творчого ставлення до діяльності. Естетична активність особи проявляється у її прагненні до краси міжособистісних стосунків, культури поведінки, гармонійних взаємовідносин між людиною, соціальним і природним середовищем, що є найважливішими чинниками реального здійснення прав і свобод громадян. У зв'язку з цим основне завдання в естетичному вихованні професіонала (людини, що добре володіє професійними знаннями та навичками), полягає у виробленні у нього естетичного ставлення до різних суспільних явищ як правових, так і моральних, уміння протистояти тому, що спотворює світ справжніх людських почуттів, заважає здійсненню прав і свобод особи.

1. Фромм Э. Психоанализ и религия. *Сумерки богов*. М., 1990. С. 149–221.
2. Боришевський М. Й., Пилипенко Л. І., Пенькова О. І. Виховання духовності особистості : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Й. Боришевського. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 104 с.
3. Гуменюк С. М. Модифікації транскультурного світу. *Досягнення соціально-гуманітарних наук в сучасній Україні* : зб. матеріалів III Всеукраїнської наукової конференції, м. Сімферополь, 26 квітня 2013 р. : у 4-х частинах. Д. : ТОВ «Інновація», 2013. Ч. 2. С. 127–131.
4. В. Каган. Розуміти себе. Погляд психотерапевта. URL: [https://soulbooks.com.ua/p1236730111-ponimaya-sebya-vzglyad.html?source=merchant\\_center&gclid=Cj0KCQjw1PSDBhDbARIsAPeTqrcr0gBJ2WREulHMFFJ1PVZ421WqjHTEdnyKNhRDFhnLv3AxndK2zWcaAkpHEALw\\_wcB](https://soulbooks.com.ua/p1236730111-ponimaya-sebya-vzglyad.html?source=merchant_center&gclid=Cj0KCQjw1PSDBhDbARIsAPeTqrcr0gBJ2WREulHMFFJ1PVZ421WqjHTEdnyKNhRDFhnLv3AxndK2zWcaAkpHEALw_wcB) (дата звернення: 13.03.2021).
5. Романова А. С. Духовно-естетичний аспект професійного буття юриста: інтелігібельне та сенсильне осмислення. 2015. 195 с.